

Livingstone Porter
Litomyšl, Bohemia
December 13, 1927

MANSTWJ

čili

é n a č e s k á.

Od

Josefa K. Chmelenského,

ktora weškerých práw, c. k. fiskalnjho auřednjka, c. k.
ost. sekretáře u neywyššjho dworského manského sudstwj
Čechách a auda společnosti k lepšjmu zaopatřenj wdow a
irotků w práwnické fakultě na c. k. Karloferdinandských
wysokých školách pražských.

W Praze 1832.

Manstwj česká.

§. 1. O manstwj wůbec.

Że manstwj čili léna (feuda, Lehen) německého gsau
ůwodu, o tom giž pochybnosti nenj, a počátek gich giž
 někdegšjch lesjch německých hledati slušj, ač man-
twj w tom smyslu, we kterém ge nynj známe, teprwa
enkráte se uskutečnila, když wlastnost nemowitého
měnj w oblibenj wešla.

Gak wůbec známo, králowé a wůdcowé za dáwných
asů shromáždjwali w časjch nebezpečných a we wognách
kolo sebe muže k službám ochotné, na kteréby se gim
polehnauti lze bylo. Dali sobě od nich wěrnost přisa-
ati, kladauce gim za powinnost, aby na pokynutj k služ-
ě wogenské hotowi stáli, a dobro swých pánů rozmno-
owali. Giž Tacitus o tom we knize „De moribus Ger-
aanorum,“ cap. 13. zmjnku činj, že k tomu aučelu knj-
ata (principes) kmety (comites) we welikém počtu shle-
láwali, za odměnu gim zbraň, koně a hody dáwagjce.
'ozděgi pro nedostatek peněz, odměňowali gim statky a
lědinami, a sice buďto wlastnjmi aneb dobytými, swěřu-

gjce gim ge z počátku toliko na čas neurčitý nebo určitý, pak na čas žiwota, a posléz i dědičně, při čemž si genom wrchnj wlastnost (Obereigenthum) zanechali, wlastnost požitků (Nutzungseigenthum) gim pod wýmjnkau zwláštnj obapolné wěrnosti dadauce, k odwrácenj wšech nebezpečenstwj gegich žiwotu, cti a zbožj hrozjcjch. Tato wěc, pod wýmjnkau zwláštnj a obapolné wěrnosti (fidelitas) propůgčená, gmenowala se manstwj čili léno (feudum, Lehen); ten kdo propůgčil, lennj pán (dominus, Lehensherr); a komu propůgčena byla, man (vasallus, Lehensmann.) Manstwj gest tedy wěc, na které gedné osobě wrchnj wlastnost, a druhé wlastnost požitků pod záwazkem zwláštnj obapolné wěrnosti přislušj.

§. 2. O podmanstwj.

Manstwj mohlo se státi podmanstwjm (subfeudum, Afterlehen: 1) když man ge ginému lénem dal, což dle longobardského práwa dowoleno bylo, wšak wždy beze škody lennjho pána i lennjch nápadnjků; 2) když lennj pán wrchnj wlastnost swogi lénem dal. W skutku takowém gest tedy rozeznati tři osoby, genž gsau lennj pán, man a podman (subvasallus, Aftervasall). Druhá osoba gest z ohledu na lennjho pána manem, z ohledu na podmana wšak lennjm pánem.

§. 3. Rozdělenj manstwj.

Při wšeobecnosti manského ústawu za dáwných časů rozdjlná gména manstwj nosila. Pro nás wšak gen tato rozdělenj manstwj ukázati důležité gest:

1) Manstwj nowé (feudum novum) dokawad prwnj nábywce ge w drženj má.
2) Manstwj staré (feudum antiquum) gest to, které poslaupnostj giž na giného došlo.

3) Manstwj po meči (feudum masculinum), které gen mužowé mjti směgj a kde ženy od poslaupnosti wymezeny gsau.

4) Manstwj po přeslici (feudum femininum), gežto i ženy buďto bezpostředně, anebo gegich potomkowé poslaupnostj dobyti mohau, ženské pohlawj wšak gen w nedostatku mužského.

5) Manstwj rytjrské, kdežto man neyměně stawu rytjrského býti musj,

6) Manstwj robotnj čili poddané, které toliko od nešlechty dobyto býti může, (o kterýchžto poslednjch dwau při manstwjch karlšteinských šjřegi mluweno bude).

7) Manstwj auřednj, kde auřady lénem se dáwagj.

8) Manstwj peněžné, genž w práwu záležj, požjwati auroky z gistých kapitálů.

9) Manstwj předhraničné (feudum intra curtem), které we hranicjch země té, ku které patřj, ležj.

10) Manstwj zahraničné (feudum extra curtem) gak giž název sám swědčj, které za hranicemi země ležj.

11) Manstwj dané (feudum datum), gež lennj pán manu dá. U nás gen tyto známe; a

12) Manstwj podané (feudum oblatum), gež man lennjmu pánu dáwá, aby mu ge za léno nazpět dal. Takowá manstwj powstala za časů starých, w niehžto zwláštnj ctj se nazjwalo, manem býti pána welikého.

To se mi widělo potřebné, přednesti w krátkosti o manstwj wůbec. Šjře ukázati, gak manský ustaw powstal, gak se wzdělál, gak swoge meze často překračowal, a tjm se nazwjce zničil, kterými práwy a zákony se řjdil, o tom zde pro obmezenost mluwiti nelze, to ginde we zwláštnj knize saustawně přednesti sem sobě umjnil se zwláštnjm ohledem na česká manstwj a gich zákony, budeli mi přáno u pramenu, kde nynj dljm, tak dlauho zůstati, až bych se materialiemi, gež pracně gen

po různu skledati lze, dostatečně zásobil. Zde | krátce powjm, že neyprw křjžowá taženj, zhlti' množstwj manů i gich statků, pak wznik a zrůst m pod wládau cjsařů, gimž ona proti anarchii manstw| přiwolané penězy nápomocná byla, a posléz uwed stálého wogska a stálých danj, manský ustaw djl ztenčily, djlem i zcela zničily. — A teď giž k česk; manstwjm přikročiti slušno—.

§. 4. O manstwjch w Čechách zwláště.

Ustaw manstwj giž za starodáwna následowán Němců w Čechách založený, zwláště spogenjm s Něm ckem se wzdělal, a wážnost i moc koruny české wy ko zwelebil. Král český byl toho času beze wšj p chybnosti neymocněgšj německé řjše knjže, neboť wě djl swětských kurfürstů, wysocj i njzcj stawowé řj byli geho manowé. Práwo geho tohoto způsobu dal ko až do cizjch zemj dosahowalo, a wětšj djl hran ných wlastj obnášelo, Lužice, Slezsko, Morawa, Mjš znamenitý djl Saska i Francka stály pod lennjm n wlasti auwazkem. Na neywyššj stupeň takowéto sl wy dostaupila česká země pod Karlem IV, gak do tak i wně. Měst, hradů, kragin a panstwj pod léno č ského žezla náležegjcjch wypočetl J. Ch. Lünig we s knjze: „Corpus Juris feudalis Germanici“ — dwě s tři a třicet.

§. 5. Rozdělenj manstwj w Čechách.

Za našich časů pod žezlo králowstwj česk ho kromě manstwj w Čechách ležjcjch, náležegj ge manstwj w Morawě a we Slezsku, a gsau: 1) manst česká čili we hranicjch českých ležjcj (feuda in curte a 2) manstwj německá, čili německočeská, čili kro hranic českých ležjcj (feuda extra curtem).

§. 6. Manstwj česká.

Sem počjtáme teď i manstwj morawská i slezská, ohledem k gegj pausobnosti, owažugjce zemi českau w gegj prwopočátečnj rozlehlosti, za kterýchžto časů, poněwadž Morawa, Slezsko, Lužice k Čechám náležely, i manstwj w těchto zemjch ležjcj manstwjmi českými (feuda in curte) nazjwána byla.

§. 7. Manstwj německá.

Manstwj německá, čili německo-česká, čili zahraničná, kromě hranic českých ležjcj. Sem náležela wšecka ostatnj manstwj koruny české, která w nadřečených zemjch neležela, u p. manstwj w Sasku, w Mjšni, we Francjch a t. d.

Za nyněgšjch časů nemá koruna česká od té doby žádných manstwj w cizjch zemjch, co se stát rakauský w mjru prešpurském 1805 wšechněch práw na manstwj kromě řjše rakauské ležjcj odřeknul; a tjm by tato manstwj zahraničná (feuda extra curtem) docela byla zmizela, kdyby manstwj okresu chebského, kamž i Aš náležj, a manstwj krage loketského sem se nepočjtala, gežto k rozdjlu od prwéřečených, manstwjmi německými čili německočeskými se gmenugj.

O těchto německých manstwjch toliko něco w krátkosti podotknuto buď. Tato manstwj měla w Lokti zwláštnj práwnj auřad, který ze samých rownj (t. g. stawem sobě rowných, pares curiae) záležel, manským saudem se nazjwal a každoročně gen několikráte ke zpráwě manských důležitostj a rozepřj se scházjwal. Ferdinand III. kázaw nálezem dne 18. července 1651 wyšlým auřad tento zrušiti, oznámil swau o tom wůli manům německým dne 15. prosince 1651, a ustanowil spolu, aby práwomocnost gak nad manstwjmi tak i

nad many německými k cjs. král. appellačnj kom
na hradě pražském pod názwem „Česko-německé l
nj heytmanstwj,“ (curia feudalis bohemo-germani
deutscheLehenhauptmannschaft, deutscheLehenschran
přenešena byla. Ustanowen protokoll k zapisow
wšech lennjch předmětů, i registratůra zwláštnj, a d
ma raddám appellačnjm, co zwláštnjm referentům l
njm, poručeno dohljženj na obé, ač ku přednášenj l
njch předmětů, kteřj wždy w plném senátu do uwá
nj bráni býti magj, i ostatnj appellačnj raddowé zm
něni gsau. Německému lennjmu heytmanstwj nenál
toliko práwomocnost nad many i manstwjmi německým
alebrž i po aumrtj mana wšecka gednánj w pozůstal
stech a poručenstwj nad nezletilými. I lennj desky
pod zpráwau swau, a powinno gest pečowati o to, al
práwa neywyššjho lennjho pána nikde ztenčena nebyl
také mu přikázáno, dáwati o wšem auplnau zpráw
dworské kanceláři, kterážto zůstawila sobě sama wš
cka powolenj k zadluženj manstwj německých aneb
potwrzenj nowých manů, a gin důležitěgšj gednán
Při pozůstalosti po umrlých poručeno gest zastawat
purkrabstwj chebského a geho adjunktowi, (kteréž
auřady loketskému kragskému heytmanu a prwnj
kragskému kommissarowi wždy w Chebu bydljcj
swěřeny gsau), we gménu německého lennjho heytma
stwj předsewzjti práwnj uzawřenj (Sperre), popsánj
odhad čili oceněnj. Nálezy čili rozsudky nad rozepře
mi magj weřegně (apertis valvis) ohlašowány býti,
appellacj, čili odwolánj na wyššjho saudce děge se dl
patentu 17. března 1753 k neywyššj dworské stolic
saudnj do Wjdně, nikoli pak gak patentem od 18. čer
wence 1651 nařjzeno bylo, k c. k. dworské kanceláři
Zde gsau tedy gen dwě instance, proti obyčegi našeho
práwa.

§. 8. Rozdělenj manstwj českých.

Manstwj česká se rozdělugj na tři djly hlaw- j, a sice:

A. w manstwj čestná čili aufednj, (feuda of- cii, dignitatum, Amts - oder Ehrenlehen.)

B. w manstwj realnj, kamž dwory, statky, leyny, chalupy, dědiny a lauky náležegj, slowem, emowité gměnj.

C. w manstwj peněžná, (feudum in pecunia, u pecuniarium, Geldlehen).

§. 9. Manstwj čestná.

A. Manstwj čestná čili auřednj gsau ta, s terými čestné auřady zemské w gistých českých šlech- ických rodinách dědičně spogeny gsau, a sice:

1) Auřad dědičného hofmistra w rodině knjžat a hrabat Kinských ze Wchynic a z Tetowa.
2) Auřad dědičného truksasa, w rodině knjžat a hrabat z Kolloredo.
3) Auřad dědičného češnjka, w rodině hrabat Černjnů z Chudenic.
4) Auřad dědičného krageče, w rodině hrabat z Waldsteina i z Wartenberka.
5) Auřad dědičného kuchmistra, w rodině hrabat Wratislawů z Mitrowic.
6) Auřad dědičného pokladnjka, byl posledně w rodině hrabat z Wrtby, smrtj ale Frant. Jos. hraběte z Wrtby bez potomků a wymřenjm rodiny této giž od roku 1830 prázdný, posud od neywyššjho lennjho pána osazen nenj.
7) Auřad dědičného komornjka nad střjbry w rodině altkrabat ze Salmu a Reifferšeidu.
8) Dědičného korauhewnjka stawu panského w rodině hrabat Chorynských z Ledské.

9) Dědičného korauhewnjka stawu rytjřského w rodině rytjřů Wořikowských z Kundratic a

10) Dědičného strážnjho dweřj w rodině swobodných pánů Mladot ze Solopisk.*)

Řád poslaupnosti w tato manstwj čestná gest staršinstwj (senioratus,) tak že neystaršj každé gmenowaných rodin těchto gest manem čestným, a k názwu auřadu swého wždy slowo „neywyššj" přisadj, u p. neywyššj dědičný hofmistr, neywyššj dědičný č.šnjk a t. d., kdežto naproti tomu ostatnj agnatowé rodin těchto toliko dědičnj hofmistři, dědičnj čéšnjci králowstwj českého a t. d. slugj. Aby wšak tato manstwj čestná wždy řádně osazena byla, zwláště kdyžby osoby, gimž to powinnost káže, se o ně slušně neucházely, přikázáno dworským nálezem dne 18. unora 1791, aby lennj auřad wšecka čestná manstwj pomocj zemských práw a představeného stawů pilně wyskaumal, a negen rodiny, gimž náležegj, ale i posledaj many wyzwěděl, ge řádně wlistowal, a každau změnu bedliwě zaznamenal. Pak magj manowé čestnj zemským práwům ohlašowáni býti proto, aby ona po smrti gegich pokaždé gak o nich tak i o neybližšjm dědici auřadu lennjmu známost dáti mohla. Každý čestný man gest zawázán každé tři léta swé obydlj wládě zemské oznamowati, aby se wědělo, kde ho nalezti, kdyžby služba geho auřednj, genž toliko ceremonialnj gest a genom při zwláštnjch slawnostech dworských konána býwá, od něho žádati se měla. Opomineli to man čestný, a událi se mezitjm dwor-

*) Gak tato manstwj hned od počátku osazena byla, o tom wiz: Přehled saučasný neywyšších důstognjků a auřednjků zemských i dworských we králowstwj českém od Frant. Palackého. Tab. V. W Praze 1832.

á slawnost, při které tento auřad potřebný, podá na ten čas ginému. Kdyby ale obydlj swého po lých deset let neoznámil, dopustilby se felonie, pro eraudy uznáno býti muselo, že manstwj ztratil. Pak propůgčj ostatnjm nápadnjkům o ně se slušně hlácjm, a kdyby toho neučinili, powažuge se to manwj za odumřelé (caducum) a podá se giné rodině echtické.

§. 10. Manské statky.

B. Manstwj realnj (statky) české magj swá rozliugjcj gména obyčegně djlem od kragin, djlem od hraů, podlé kterých aneb we kterých ležj. Gsau pak ásledugjcj:

§. 11. Manstwj Karlsteinská.

I. Manstwj Karlsteinská. Djlem že se tato nanstwj od giných poněkud dělj, djlem že gegich počet statnjch mnohem silněgšj gest, dlužno o nich šjřegi nluwiti. — Král Karel IV hrad w beraunském kragi až posud powěstný, po něm Karlůw teyn čili Karlstein nazwaný, roku 1348 stawěti počaw, geg roku 1357 dostawil. Zde koruna českého králowstwj a giné klenoty, zde zemský archiw se wšemi wýsadami čili privilegiemi schowány byly. K hágenj a dohljženj hradu i wzácnostj geho ustanoweni byli purkrabj*), gimž za odměnu panstwj karlsteinské k užjwánj dáno, k službě ale gařj mužowé přiděleni, dostawšj, mjsto platu, manstwj posawáde pod gménem rytjrských a robotnjch

*) O purkrabjch těchto wiz: Zřjzenj zemské Ferdinanda I. B VIII. až do XX. Co se osob týká tomuto auřadu představených, wiz Přehled saučasný neywyššjch důstognjků a auřednjků zemských i dworských od Fr. Palackého. W Praze 1832, Tab. II. a III.

známá. Purkrabjm těmto nepřislušela nikdy práwomocnost ani nad many ani nad manstwjmi, ač si gi něgaký čas přiwlastniti chtěli, alebrž gen k dworskému lennjmu sudstwj; oni byli toliko představenj manů karlsteinských služby hradu se týkagjcj; od nich záwiselo gen, to co se práw wrchnostenských (jura dominicalia) týkalo.*) W rozepřjch, totiž když purkrabj karlsteinský na mana karlsteinského žalowal, nebo od něho žalowán byl, w Praze k. dworským lennjm sudstwjm za práwo uznáno, a gen auřad tento byla geho prwnj instance určitá.

Za krále Ferdinanda II. po utišenj různic w Čechách purkrabj karlsteinštj r. 1625 gsau zcela wyzdwiženi, uweden nowý zemský řád, zřegmě poručugjcj, manů podřjzenost dworskému lennjmu auřadu (pjsmenau F 55 a následugjcjmi) a roku 1625 hrad karlsteinský se wšemi manstwjmi pod geho léno patřjcjmi české králowně Eleonoře, rozené wéwodkyni z Mantue, gakož i wšem budaucjm králownám českým k užjwánj podán. Králowna Eleonora nasledugjcjho roku tento hrad za 50 tisjc zlatých Janowi Kawkowi Řjčanskému z Řjčan do zástawy a k užjwánj dala, gehožto nástupcowé, zwláště ale geho dcera Božena Benigna kněžna Portia sobě práwomocnost i nad many i nad manstwjmi osobiti počala, což gj wšak nálezem krále Leopolda I. dne 25. března a opět 5. zářj 1676 wydaným zakázáno a Janowi Joachimowi hraběti Slawatowi toho času k. sudjmu dworskému weleno, aby swé práwo w této důležitosti, gako při ostatnjch českých manstwjch zastáwal. Sudjmu dworskému Karlowi Maximilianowi hraběti Lažanskému nálezem dne 11. unora 1692 weřegně ohlá-

*) Neywyššj resolucj G. c. k. M. Marie Theresie dne 9. ledna 1755 to dotwrzuge.

ým nařjzeno, aby wšickni manowé karlsteinštj, kteřj
ud se swými manstwjmi w dworských deskách
ladu neměli, do nich wepsáni byli, a přjsahu lennj
čili. Rozepře však o práwomocnost trwaly poněkud
do té doby, když hrad karlsteinský ze zástawy wy-
cen byl, po čemž samy sebau přestaly, zwláště pak
olucj Marie Theresie 9. ledna 1755, kterážto weyslow-
prawj, že práwomocnost nad many i manstwjmi
rlsteinskými k. dworskému lennjmu auřadu přislušj,
wšickni tito manowé pod ztrátau manstwj zawázá-
gsau zde se ku konánj powinnostj manských ohlašo-
ati, a od této doby lennj přjsahu, která se prwé krá-
wně we Wjdni u c. k. dworské kanceláře skládala,
k. dworského auřadu lennjho k tomu splnomocněné-
o skládati. Králowně české náležj práwo odaumrtj
jus caducitatis); pročež i manstwj uprázdněná giné́mu
énem dáti, aneb i před odaumrtjm sljbiti může; kdež-
ale bez wědomj a powolenj krále českého
rwopočátečnj wlastnost manská změněna, totiž rytjr-
ké manstwj sprostým osobám, robotnj pak rytjrským
sobám uděleno, manstwj po meči w manstwj po pře-
lici, anebo naopak přetwořeno, aneb dokonce swazku
ennjho sprostěno nebo prodáno býti nesmj. Tjmto
nálezem gest i zadluženj manstwj karlsteinských bez
powolenj zapowězeno a přjsedjcj dworského auřadu
lennjho František z Turby auřednjkem králowny
(Amtmann der Königin) k hágenj gegjho práwa usta-
nowen. *)

*) Auřad ten od roku 1783 wyzdwižen byw, přenesen byl pak na českého král. prokuratora, z nichž geg Jan Fr. Gamperle až do roku 1800 a Josef Krtička rytjř z Jaden od roku 1800 až do 1829 měli. Teď ge neosazený a čeká neywyššjho rozhodnutj. Král. prokurator njm nemá wjc býti.

Gsau Manstwj karlšteinská — wesměs Karla IV. založená, — dwogj : 1) rytjrská, a 2) rob
nj, a sice :

1) Manstwj rytjrská.	Manowé nyněgšj.
Bytice, dwůr we wsi Dubenci w Beraunsku.	Jan Antonjn hrabě H buwal Chamaré kaupj r. 1829.
Čelina, statek, záležegjcj z dworu rytjrského Deymkowského, a robotnjho Karhanowského, w Beraunsku.	Jan swobodný pán Kuč ra, dne 10. čerwna 18 (po doktorowi práw Gersikowi, 16. srpna 18 zemřelém, dne 21. čerwna 1806 toto manstw za odumřelé zemsk práwem uznané) od G. králowny Karoljny léno obdržel, † 20. dubna 18
Drahlowice, statek w Beraunsku.	Wáclaw swobodný pán belli ze Sieghurk kaupj 1821, umřel máge 1832.
Genikowské, dwůr we Prachensku.	Prokop hrabě Hartman z Klaršteina kau r. 1796.
Lasko, statek, spogen s njm dwůr robotnj Lisowice, w Prachensku.	Gabriela hraběnka Wra tislawowa.
Řjdka, statek we Beraunsku.	Jakob Šmidl rytjř Šmidu dne 10. listopadu 1829 po Františk Guolfingeru ze Steinsberka ten statek dne 21. čerwna 1806 zemským práwem za odumřelý uznaný od G. M. cjs. kr. obdržel.

mpachowské, dwůr, s njmž spogeno manstwj robotnj, Blahňowské (dwůr) w Tauškowě w Prachensku.	Josef knjže ze Šwarcenberka, kaupj od r. 1802.
awkowice, statek, w Beraunsku.	Karel knjže ze Šwarcenberka, kaupj od r. 1830.
mołotely, statek, w Beraunsku.	Jan swobodný pán Henniger, (kaupj 1822.)
těžow, statek, s njm spogen Dubenec dwůr, w Beraunsku.	Rudolf knjže z Kolloredo a Mansfeldu. (Při rodině od r. 1695.)
etjn, statek w Beraunsku.	Jan Wogáček, (kaupj r. 1809.)
Wonokłas, statek, záležj z rytjrského manstwj Zemanowského a z robotnjho Wlkowského w Beraunsku.	Anna swobodná panj z Wimpfen a dědicowé po Christianowi swobodném pánu z Wimpfen (od r. 1820.)
Wosowec, dwůr w Beraunsku.	Jan Antonjn hrabě z Kaunic, (kaupj od r. 1771); po geho smrti pře o tento dwůr počala; posud w deskách hrabě z Kaunic.
Želkowice, statek (włastně tři dwory: Manstwj rytjrské Połedňowské a Kozakowské, pak robotnj Rauské), w Beraunsku.	Augustin rytjř Mertens, dědictwjm po otci Petrowi rytjřowi Mertensowi, který toto manstwj po nebožtjku Černém šlechtici z Edelmuthu dne 16. července 1817 umřelém dne 11. srpna 1819 za odumřelé uznané od G. M. královny Karoljny lénem obdržel.

2) Manstwj robotnj.	Manowé nynĕgšj.
Bartošowské, dwůr w Žebrákowĕ.	Antonjn Anders, (kaup roku 1820.)
Braunské, dwůr w Radĕticjch.	Wogtĕch Braun a cho Theresie (při rodinĕ roku 1791.)
Čanské, dwůr, I djl w Čimu.	Antonjn Čanský (při rodinĕ od r. 1749.)
Čanské, dwůr, II djl tamtéž.	Jan Newařil, (při rodi od r. 1777.)
Čanské, chalupa we Třtj.	Matĕg Čanský, (při ro dinĕ od r. 1783.)
Čanské, dwůr tamtéž.	Hynek Kowařjk (od r 1828 kaupj.)
Chytrowské, dwůr w Kamayku.	Josef Žebrakowský, (kaupj r. 1795.)
Choljn, dwůr.	Ant. Fröhlich a Filipi na choť, (kaupj r. 1820.)
Ctiborowské w Čimu.	Josefa Lhotská, (při rodinĕ od 1810.)
Deymičowské, dwůr w Druhlicjch.	Jan Antonjn hrabĕ Harbuval Chamarée, (kaupj r. 1829.)
Drbalowské, dwůr w Hlušicjch.	Josef Řjha, (kaupj r. 1787.)
Hlaďké, mleyn u Dobřic.	Matĕg Geljnek, (kaupj r. 1828.)
Klumské nebo Rauské, w dolnjm Wlenci dwůr.	Josef a Čenĕk Brechlerowé rytjřowé z Troskowic, (při rodinĕ od r. 1798.)
Maršowské, dwůr w Chrasticjch.	Wáclaw Kaš, (kaupj roku 1783.)
Machowské, dwůr w Pláni.	Hynek Kostka, při rodinĕ od r. 1782.)

Nosakowské, dwůr w Čimu.	Josefa Lhotská, (při rodině od r. 1807.)
Přibjkowské, w Prčicjch.	Matěg Kostka a Barbara choť, (při rodině od r. 1738.)
Prokopowské, we Wlenci u Litně.	Čeněk Brechler rytjř z Trokowic, (při rod. od r. 1782.)
Skotonowské, dwůr a mleyn we Woznici.	Antonjn Milka (kaupj od r. 1830.)
Skotonowské, chalupa tamtéž.	Frant. Kyselý (při rod. od r. 1783.)
Skotonowské, dwůr w Žebrákowě.	Josef Němec, (při rodině od r. 1782.)
Strkow, dwůr wRobljně.	Max. Berger, (kaupj r. 1825.)
Swatanowské, dwůr w Kamayku.	Čeněk Lukš, (kaupj roku 1825.)
Wlkowské we welkém Mořjně.	Frant. Wlk, (při rodině od r. 1779.)
Zhoř, dwůr u Chlumce.	Jan Hotowec, (kaupj r. 1819.)

Tato manstwj robotnj ležj wesměs w Beraunsku, kromě manstwj Drbalowského a Maršowského we Prachensku ležjcjch.

§. 12. Manstwj Křiwoklatská.

II. Manstwj Křiwoklatská, která weskrz w Rakownicku ležj, gsau následugjcj:

Manstwj.	Manowé nyněgšj.
Chrášťany a Přjlepy, (wsi).	Antonjn hrabě Meraviglia Crivelli, (při rodině od r. 1678.)
Woleško a Simjn, (pole).	

Hnidaus, statek.	Břewňowský benedi tinský klášter od 1705.
Lhota wes a dwůr Kaunow se Lhotauspogený.	Josef knjže ze Šwa cenberka.
Panošow Augezd, statek.	Jan Josef Rikard, (kar r. 1824.)
Sadlno, dwůr.	Frant. swobodný pán Hi debrand, (při rodi od r. 1754.)
Senec, statek.	Štěpan Olivier hrabě Wa lis, (posud w deskác a sice od r. 1745. Umř 5. unora 1832. Byl t neystaršj man český sice 87 let stářj. Při ro dině ge to manstwj gi od r. 1732.)
Slowice, wes.	Hrabě z Nostic, (při rod od r. 1726.)
Wšetaty, statek, Chlum, wes s dworem, kamž i dwoge pole: Pustowid a Protiwna patřj.	Karel Egon knjže z Fürstenberka, (při rodině od r. 1755.)

§. 13. Manstwj pražského hradu.

III. Manstwj pražského hradu též weskrz w Rakownicku ležjcj, gsau:

Manstwj.	Manowé nyněgšj.
Bělčowské, dwůr w Gešjně.	Josef Tichý a choť Marie, (kaupj od r. 1815.)
Blažowské, dwůr tamž.	Wáclaw Tereba.
Buškowské, dwůr w Hřjškowě, I djl.	František Wála a choť Anna, od r. 1830.
Buškowské, II djl.	Celestin Ferles a choť Rosalia, od r. 1828.

Lidice, dwůr a mleyn u Slaného.	Jan Drhkowský, kaupj od r. 1822, ač umřel, wšak posud s polowicj w deskách, s polowicj syn geho nezletilý.
Malwarský hrádek a dwůr Zapasnikowský.	Město Welwary od r. 1550.
Malwarské dědiny a lauka.	Smrtj Antonjna Glásera od 21. srpna 1831 gsau odumřelé, posud ale neprohlášené.
Swětlikowské, w Kameyku u Statenic dwůr.	Josef Ryšánek a choť Theresie, při rod. od r. 1805.
Starešowské a Zjchowské dwory; pak půl wsi: Malé Přjtočno.	Geho cjs. kr. Wýsost Ferdinand weliký wéwoda Toskanský od r. 1822.

§. 14. Manstwj Dobřjská.

IV. Manstwj Dobřjská ležj wšecky w Beraunsku a ktěm se počjtagj tato:

Manstwj.	Manowé nyněgšj.
Bauškowské a Leslowské, dwory w Čjsowicjch.	Při rodině hrabat Unwerthů od r. 1774. Jan hrabě Unwerth sobě wymohl 28. řjgna 1802 powolenj k odkázánj poslednj wůlj toto manstwj a poručil ge kšaftem od 16. pros. 1821 Eugenowi hraběti ze Sylvy Taroucey, dne 21. pros. 1822 se k tomuto dědictwj přihlásiwšjmu.

Hauskowské, dwůr we Wěrměřicjch.	Františka hraběnka z Leslie, roz. baronka ze Stillfriedu (při rod. od r. 1803).
Husakowské, Krchowské, Sturmowské, dwory w Dobřjši. Filipowské, Wonšowské, dwory w Auběnicjch.	Rudolf Knjže z Kolloredo a Mansfeldu (při rodině od roku 1669).
Křjžowské, dwůr w Druhlicjch, I. djl. Křjžowské, dwůr tamtéž, II. djl.	Ondřeg Kubjn (kaupj od r. 1829). Jan Ant. hrabě Harbuval Chamarée, (kaupj od r. 1829).
Křjžowské, chalupa tamže.	

§. 15. Manstwj Mělnická.

V. Manstwj Mělnická gsau, gak následugj:

Manstwj.	Manowé nyněgšj.
Bulionowské a Hanlowské nebo Sukorodské w Litoměř.	Jakub Veith kaupj od r. 1801.
Mljčkowské, Zikmundowské, Křjžowské, Pešulowské, Hrušowské, dwory w Postřižjně w Rakonicku.	Gindřich hrabě Chotek z Chotkowa a Wognjna (při rodině od r. 1769).
Pislowské a Perwolfské, dwory w Kozarowicjch w Litoměřicku.	Kateřina Bradáčkowá a dědicowé po Martinowi Bradáčkowi, (při rod. od r. 1817).

§. 16. Manstwj Trutnowská.

VI. Manstwj Trutnowská we Hradecku ležjcj gsau:

Manstwj.	Manowé nyněgšj.
Trubačowské, lauka (dwě třetiny).	Fridrich Kop (při rod. od r. 1777).
Trubačowské, lauka (gedna třetina).	Anna Poršowá (od r. 1820).
Zábořj, wes u Králowé Dworu.	Město Králowé Dwůr od r. 1572.

§. 17. Manstwj Fridlandská.

VII. Manstwj Fridlandská gsau:

Manstwj:	Manowé nyněgšj:
Domaslowice, statek, w Boleslawsku.	František hrabě Hartig (při rodině od r. 1728.)
Forst a Lauterwasser, statek we Bydžowsku.	Hynek Berger rytjř z Bergenthal (při rod. od r. 1803).
Mohren a Helfendorf, statek we Bydžowsku.	Josef swobodný pán ze Silbersteinu (při rod. od r. 1793.)

§. 18. Manstwj z konfiskacj Ferdinanda II.

VIII. Manstwj z plenu (konfiskacj) pod Ferdinandem II.

Ze wšech pozůstalo gediné a sice Předlice, twrz, w Litoměřicku, (s dworem poplužným, s dědinami, s lukami, štěpnicemi, winicemi, s mleynem, rybnjkem a potokem společným w Předlicjch a s lesy, kamž i wes Předlice, Hrbowice (s krčmau weysadnj), Střjžowice, Dilaus, Německá wes a Kamenice náležj), byla po Wilémowi Gelblowi z Geyssingu pod Ferdinandem

II. w plen wzata, nálezem wšak od 6. zářj 1623 za manstwj po meči Wáclawowi Gelblowi z Geyssingu udělena. Nynĕgšj man gest p. Jan hrabě z Nostic, při kteréžto rodině se toto manstwj od roku 1792 nacházj.

§. 19. Manstwj zwláštnj.

Konečně k manstwjm w Čechách ležjcjm náležj:

IX. Manstwj do žádné z nadřečených třjd nepatřjcj, tak nazwaná manstwj zwláštnj čili specialnj, totiž:

Manstwj:	Manowé nynĕgšj:
Linhartowské, dwůr w Chrasti w Kauřimsku.	Jan knjže Lichtenstein (při rod. od r. 1683).
Šaškowské, dwůr w Augezdě w Plzensku.	Město Plzeň, (od r. 1731).

§. 20. Manstwj morawská a morawsko-slezská.

X. Manstwj morawská a morawsko-slezská.*) Tato manstwj gsau znamenitá a dělj se

a) w manstwj králowská čili bezprostřednj, gako gsau wšecky prw gmenowané w Čechách ležjcj, kde manu od krále bezprostředně léno podáno, a kde toliko dwě osoby proti sobě stogj, totiž lennj pán a man, a

b) w podmanstwj, kde manu léno prostředně manem králowským propůgčeno; a kde tři osoby, gak gsme giž nahoře powěděli, se gewj: lennj pán, man a

*) Wiz o tom: Ueber das Lehenwesen in Mähren und Schlesien und das Olmützer Afterlehenhofsrecht insbesondere, von Christian d' Elvert, in der Zeitschrift für östr. Rechtsgelehrsamkeit und politische Gesezkunde von Dr. und Professor Wagner, IV. Heft 1831. S. 214—256.

podman. Takowých podmanstwj gest w Morawě gak dole uhljdáme, počet welký dosti.

a) Česká manstwj w Morawě a Slezjch gsau:

1) Koldštein (Goldstein), statek, w Olomucku,

2) Zábřeh (Hohenstadt), panstwj, tamže,

3) Šimberk (Schildberg), statek, tamž,

4) Šumberk (Schönberg), město, tamž,

5) Morawská Třebowá (Mährisch-Tribau). Tato manstwj král Ferdinand II. dne 19. čerwence 1624 knjžeti Karlowi z Lichtenšteina z milosti wléno po meči podal, a budaucjmi wšemi králi pro celau knjžecj rodinu we wšech odwětwjch za léno propůgčena.

6) Opawa (Troppau), wéwodstwj, které listem od 28. prosince 1613 a 28. dubna 1614 od krále Mathiáše, a

7) Krňow (Jägerndorf), též wéwodstwj, které r. 1623 Karlowi knjžeti z Lichtenšteina pro celau knjžecj rodinu w léno po meči propůgčeno bylo.

8) Těšjn, wéwodstwj. Po wymřenj starého wéwodského rodu Fridrichem Wiljmem roku 1625 toto manstwj za odaumrť připadlo koruně české. Roku 1722 ge Karel VI. Leopoldowi wéwodowi z Lothringu w léno po meči i po přeslici podal. Králowna Marie Theresie toto wéwodstwj sobě kaupiwši, podala w české léno po meči dne 31. máge 1766 swé deeři Marii Kristině a gegjmu choti princowi Albertowi saskému. Král Leopold 3. března 1791 arciwéwodkyni Kristině powolenj udělil, aby toto manstwj Geho cjs. král. Wýsosti arciwéwodowi Karlowi Ludwjkowi a mužským potomkům odkázati mohla, čjmž po smrti wéwody Alberta Saso-Těšjnského r. 1822 na Geho c. k. Wýsost Karla Ludwjka přešlo.

skupstwj i wlastnjmi penězy množstwj statků, na wognách krále Ottokara proti pohanským Prusům, Slezům, Uhrům, wéwodowi Korytanskému, arcibiskupowi Salzburskému, proti Baworům a Rudolfowi Habspurskému mocný podjl bera, statky swého biskupstwj wěrným sluhám swým pod auwazkem lennjm rozdáwati počal. Ottokar potwrdil gednánj Brunowo w Praze r. 1274 a zawázal many tyto k wogenským službám, totiž: k hágenj krále, wlasti, biskupa a cjrkwe Olomucké, aneb gak se list Ottokara II., (anno 1274, 6. Calend. Jan. ind. sec.) wygadřuge: pro defensione terrarum nostrarum et ad resistendum adversariis nostris, a dále: Episcopo et ecclesiae Olomucensi obsequiis militaribus perpetue sint adstricti. To i pozděgi we wognách husitských a Giřjho Poděbradského moc swau gewilo, až gi zřjzenjm stálého wogska, gako wšecka manstwj české koruny ztratilo. Nález dworský od 24. unora 1787 hrozil sice tato manstwj za přjčinau, že teď stát cjrkew a gegj služebnjky hágj, zmařiti, neboť měla buď při odaumrtj k fondu kostelnjmu přiwtělena, aneb manům powolno býti, aby ge za slušnau cenu w spupné statky zakaupili; nález dworský od 14. kwětna 1790 wšak zase w starý řád to uwedl, ano i 7 manstwj, genž giž k fondu přiwtěleny byly, poručeno arcibiskupowi wrátiti, emphyteuticky prodané djly k manstwjm předešlým připogiti, aby wšak gich držitelé škody netrpěli, w manstwj přewrátiti a Kroměřjžské manské desky, které nálezem dworským od 13. řjgna 1788 k morawským zemským práwům přeneseny byly, arcibiskupowi zase odewzdati.

§. 21. Manstwj peněžná.

C. Manstwj peněžná. Těchto manstwj za starých časů wůbec welmi málo bylo, nebo práwě proto, že penjze scházely, wůdcowé přinuceni byli statky a dě-

diny sluhám a bogownjkům swým lénem podati. Záležj wšak manstwj peněžné w práwu, auroky z gistých kapitálů užjwati. Uskutečniti se může takowé manstwj trogjm způsobem:

1) lennj pán kapitál podržew auroky manu zplácj, aneb
2) geg u někoho uložj, genž manu auroky odwáděti má, aneb
3) ponechá kapitál w rukau mana, třeba pod záwazkem, aby geg pogistil, buď rukogemstwjm, kaucjm, pogištěnjm na swém statku spupném, nebo giným způsobem.

W Čechách půwodně žádná manstwj peněžná nebyla, pozděgi wšak, an manowé o powolenj buď ku prodánj nebo emphyteutisowánj*) gim k malému nebo žádnému užitku nazwjce oddálených djlů žádali, při powolenj wýminka učiněna byla, aby penjze utržené gakožto manstwj peněžné dle zákonů pogištěny byly, z nichžto auroky manu náležj. Při aumrtj wšak kapitál lennjmu pánu připadne, genž geg zas lénem podáwá.

Gsau pak tato manstwj následugjcj, a náležegj: k Čelině 80 zl., k Smolotelům 1928 zl., ke Zhoři 115 zl. (dle škály od měsjce zářj 1806), ku klumskému 90 zl. stř. (pogištěny na statku Litni,) ku křjžowskému 1. djlu 298 zl. w. č., k Třebowé 1760 zl. 26 kr. a k Těšjnu 27834 zl. 21 kr. w. č. K Tetjnu patřjcj peněžné manstwj geště se wygednáwá.

§. 22. Emphyteusis na manstwjch českých.

Emphyteusis, dědičně aurečnj statek, se nalezá posud w Čechách na manstwjch: Čelině, Drahlowicjch, Lasce, Řjdce, Smoloteljch, Tetjně, Zhoři, Klumském, Křjžowském, Želkowicjch a g.

*) t. g. k zadánj někomu i s potomky k wěčnému požjwánj pod wýminkau ročnj činže.

§. 23. Knihy manské.

Statky manské, gak gsme ge nahoře w §§. od 11 až do 20 ukázali, wtěleny gsau w knihách „dworské desky" nazwaných, w moc neywyššjho sudjho dworského zřjzenjm zemským daných. Zde wšecky proměny a břemena zaznamenány gsau. Založeny byly na počátku 14ho stoletj.

Auřednj manstwj gsau dle nálezu dworského od 18. unora 1791 u zemské wlády wlistowány.

Peněžná manstwj zaznamenána gsau we zwláštnjm kwaternu čjsla 127, a emphyteusis též, a sice w kwaternu 128 s auplným wyznamenánjm, gakým způsobem powstala.

Mimo tyto gest zwláštnj kniha k zaznamenánj powolenj daných králem k prodegi manstwa, k zadluženj a t. d., tak nazwané: „manuale consensuum; kwatern ke wkladu ohlášenj k dědictwj; kwatern k zaznamenánj omezenj manstwj, a oddělenj manského statku od gměnj spupného při pozůstalosti nebo aumrti gakékoli.

Knihy ostatnj u p. k zaznamenánj dluhů manských oplacených, lhůt daných manům a těm podobné, toliko sudstwj manskému k ulehčenj opatrowánj práw neywyššjho lennjho pána slaužj.

§. 24. Práwa a zákony manské.

Manstwj česká se zprawugj: *a*) Obnoweným práwem a zřjzenjm zemským Ferdinanda II, od r. 1627, a sice zákony pod pjsmenau A 19 a F 50 až do 72, pokud pozdégšjmi nařjzenjmi wyzdwiženy negsau. Tištěno gest tohoto zřjzenj toliko 135 stránek, ostatek, a práwě zákony manstwj se týkagjcj od F a t. d. gsau toliko pérem doplněny. Chowá se w bibliotéce weřegné pod pjsmenau L. IV. A. 56. *b*) Pozdégšjmi

wlennjch wěcech danými nálezy, mezi nimiž ode dne 13. čerwna 1811 gest neyznamenitěgšj, an celé téměř manské práwo obgasňuge; — a kde ty nestačj c) Wšeobecným manským práwem, tak nazwaným longobardským práwem manským.

Tak nazwané práwo manské karlsteinské (zbjrka manských nařjzenj od karlsteinských purkrabj bez práwomocnosti řádné, w deskách dworských w kwaternu C. zaznamenaná) neplatj, neboť mu dworským nálezem od 13. čerwna 1811 gakožto nepřjhodnému časům nyněgšjm neywyššjho potwrzenj odepřeno.

Gak dalece pro nás zde potřebno bude, odwoláme se na zákony platné pozděgi při každém předmětu zwláště.

§. 25. Saud manský.

Za starých časů saud dworský čili manský ročně wždy před saudem komornjm a sice čtyrykrát do roka držán byl, trwage čtrnácte dnj. Wšecky wěci sporné i nesporné zde wygednáwány byly. Nález neměl méně dělán a wynášen býti, než aby na témž saudu deset (pozděgi sedm) osob saudcj sedělo. Zpráwce geho byl wždy neywyššj sudj dworský lennj, a podlé něho seděli na tomto saudu wšickni raddy saudu komornjho. Při tomto auřadě byli geště mjstosudj lennj, pjsař lennj a komornjk, spolu taxator. Nowým zřjzenjm práwnjm za cjsaře Josefa r. 1787 wěci sporné i s pozůstalostmi k zemským práwům přiděleny, a tak saud dworský wyzdwižen.

§. 26. Neywyššj dworské sudstwj lennj.

Za našich časů sestáwá auřad tento: z neywyššjho sudjho dworského, z mjstosudjho, sekretáře a kancellisty. Powinnost neywyššjho sudstwj lennjho gest: manské dsky w pořádku wésti, tjm wšecky wkla-

dy w ně, wymazánj z nich a praenotacj do nich powolit neb odepřjti, wšecka gednánj wěcnj nespornj práwomocnosti, předloženj králi žádostj manů o powolenj k prodegi neb zadluženj manstwa, k činěnj poslednj wůle a giných důležitostj králi k rozhodnutj zanechaných, přjsahu lennj od manů žádati, k odděleňjm statku spupného od manského auřednjka lennjho poslati, manstwj bedliwě pozorowati, každé pohoršenj nebo zmenšenj zamezíti, slowem: práwa neywyššjho lennjho pána střežiti. Odwolánj w důležitostech desk dworských se koná k c. k. české appellacj notami, w giných wěcech k c. k. české wládě zpráwami. Dále pak k neywyššjmu sudstwj práwnjmu a k dworské kanceláři do Wjdně. Spogenj sudstwj lennjho s fiskalnjm auřadem wyzdwiženo, a k. prokurator, genž prwé od r. 1783 mjstosudjm býwal, se njm státi nemá.

§. 27. O schopnosti k zřjzenj manstwj.

Dle práwa longobardského (II. F. 3) komu wládnauti swým gměnjm swobodně, a sobě powinnosti manské wymjuiti dowoleno bylo, bez rozdjlu stawu, pohlawj a wěku, nowé manstwj zřjditi mohl. U nás k tomu teď powolenj neywyššjho zeměpána potřeba,*) nikoli wšak k podánj giž zřjzeného manstwj. Král může manstwj i čekánj na ně zadati, ano i prwopočátečnj služby t. wogenské w giné změniti, což králowně při karlsteinských, gak gsme giž nahoře powěděli, dowoleno nenj.

§. 28. O schopnosti k dobytj manstwa.

Každý, kdož ge schopen powinnosti konati, a wlastnost požitečnau mjti, schopen gest manem býti.

Neschopnj gsau wůbec bez wýminky: cizinci, pokud si práwa občanského nedobyli; židé, mnichowé a zločin-

*) Entwurf der österr. allgemeinen Lehenordnung §. 52.

cowé; pod wýminkami: ženy, kněžj; pak šlechta a nešlechta; šlechta k manstwjm robotnjm, nešlechta k rytjrským. Zde třeba dispensacj krále, a wůbec pamatowati gest, že komukoliw král manstwj podá, ten, buď kdo buď, ge mjti může, protože tjm samým, i při neschopnosti, gemu giž dispensacj udělena. Při manstwjch morawských swětský kněz manstwj k rodině geho patřjcj pořádkem obdržeti, a Olomucká kapitula stará manstwj podržeti smj.

§. 29. Co smj za manstwj dáno býti?

Každá wěc může manstwem býti, na které gedné osobě wrchnj wlastnost, druhé wlastnost požitečná pod auwazkem zwláštnj obapolné wěrnosti zřjditi se dá. Neypohodlněgi se stane nemowité gměnj manstwjm, ač se také auřady, penjze a t. p. dáwagj. Dobyta býwá buď podánjm lennjho pána, aumrtjm, kaupj, odkázánjm s powolenjm lennjho pána, poslaupnostj přirozenau, při manstwjch po meči na syny, při manstwjch po přeslici i na dcery. Potřebj k tomu investitura, a wtělenj do desk manských.

Wšickni manowé we dni a w roce powinnost a slib manský učiniti magj, sice wšecko swé práwo ztratj a statek manský na krále připadne. W tom čase hledagjcjmu má podáno býti, a kdyby nebylo, gest mu to beze škody. Wyhledáwánj to se státi má, když se něgaká změna buď s králem nebo s manem stane, a obdržew man powolenj po wkladu do desk dworských sudjmu dworskému na mjstě krále slib a powinnost manskau učiniti powinen gest. Kdyby mu toto nebylo možná w tom času učiniti, musj prodlaužený lhůty (lennj indult) sobě wydobyti. Když se změna s králem stane, počjtá se lhůta odedne, kde král ohlásiti dá weřegně, aby manowé o obnowenj žádali. Ostatně každý od toho dne lhůtu má, w kterém manstwj gakým koliw způsobem dobyl. For-

mulár přjsahy gest obsažen w obnoweném zřjzenj F. 59, a při karlsteinských manstwjch se negen králi, ale i králowně přjsaha činj; za nezletilé skládá gi poručnjk, ano i plnomocnjkem gi činiti dowoleno. Aučel obnowenj investitury gest zachowánj lennjho auwazku. Investitura 'sama záležj w podánj požitečné wlastnosti, a w učiněnj přjsahy lennj (homagium.)

§. 30. Práwa a powinnosti lennjho pána.

Wšecka práwa lennjho pána gmenugeme: panstwj lennj. Dagj se buď z wrchnj wlastnosti, buď z manské wěrnosti přisljbené odwoditi. Gest tedy lennj pán wlastnjk léna, omezený tjm, že požitky manu tak dlauho náležegj, dokawáde auwazek manský trwá, pročež práwo mu gest žádati, aby se podstata manstwj nezrušila, a nic se netratilo; práwo mu gest, co ztraceno nazpět požadowati, na manstwj dohljžeti, zdali wše w pořádku se nacházj, zadluženj zakázati, odumřelé léno sobě nechati, nebo ginému podati, nebo i za žiwobytj mana ginému ge sljbiti.*) Práwo má na wěrnost a poddanost mana, na zwláštnj uctiwost, na činěnj lennj powinnosti

*) Při manstwjch karlsteinských po aumrtj podstata manstwj pro krále, a požitky pro královnu českau w opatrowánj se wzjti magj. Kdož pak takowé manstwj obdržeti chce, má prosbu o ně králowně podati, od které manstwj po zeptánj se neywyššjho sudjho lennjho o schopnosti lennj žádagjcjho manstwj zadáno bywá. Pak dlužno manowi, krále o investituru prositi, a po obdrženj powinnost a přjsahu manskau neywyššjmu sudjmu dworskému držjw pro krále, pak ale dle nálezů od 9. ledna 1776 a 25. března 1776, učiniti, držjwe ale o to pečowati, aby toto manstwj řádně prohlášeno bylo. Dworský nález ode dne 13. června 1811.

w určitých dobách zákonem, na manské taxy a služby, práwo mu gest mana newěrného, kdy se felonie dopustj, trestati. Posléz lennjmu pánu náležj práwomocnost, ano i práwo, prwopočátečnj lennj služby, totiž wogenské, žádati.

Powinnosti lennjho pána záležegj w ochranné wěrnosti, dle které i osobu i gměnj proti každému weřegnému nepřjteli chrániti, kdyby kdo manstwj manu bráti chtěl, ge zastáwati, a mana do stawu toho, aby manstwj užjwati mohl, k žádosti geho uwesti powinen gest.

§. 31. Práwa a powinnosti mana.

Práwa a powinnosti manowy magj základ též we požitečné wlastnosti manstwj a w přjsaze manské.

Má tehdy man práwo na wšecky řádné a mimořádné požitky, na wzdělánj a požjwánj léna každým způsobem, dokud tjm do práw lennjho pána nesáhne, na změnu gednotliwých wěcj bez změny celku, slowem na wšecko, čjm se práwům lennjho pána ugma nečinj, a co w powinnostech lennjho pána obsaženo gest.

Powinnost mana naproti tomu gest k lennjmu pánu: wěrnost a poddanost manská se wšemi dědinami a zbožjm manským, zwláštnj uctiwost a poslušnost, zachowánj manstwj w počátečnj podstatě a w dobrém pořádku bez zadluženj, a neukrácenj žádného práwa lennjho pána. Posléz má powinnost, kdyby něgaká manstwj zwěděl nebo léna promlčená, nezatagiti toho pro žádnau wěc. Obnowené zřjzenj F. LIX.

§. 32. O dluzjch na manstwj starých a nowých.

Neywyššj sudstwj dworské many k zaprawenj dluhů, učiněných s powolenjm lennjho pána, nebo dwor-

ského auřadu*) přidržeti může, třeba i třetinu ceny manstwj nedosahowali. Dalšj zadluženj nálezem od 13. červwna 1811 zcela zakázáno, a neywyššjmu sudjmu toliko z wážných přjčin, a sice při škodách ohněm udělaných, při pádu dobytka, powodnjch a wšeobecné neaurodě a t. p. dowoleno pjsemné prosby manů o zadluženj zemskau wládau a dworskau kancelářj předložiti, a i w tomto skutku powolený dluh nikoli z podstaty manstwa, alebrž toliko z požitků se zaplatiti smj, a sice tjm způsobem, že zapsánj dluhů gen na několik let pod tau wýminkau obmezeno gest, že po wypršenj času wyměřeného sám sebau dluh přestane. Požitky že man zadlužiti smj, to giž z podstaty manstwj wyplýwá, proto že man wlastnjk požitků gest, exekucj ale wěřitel toliko na požitky, dokad man manstwj w drženj má, dobyti může.

§. 33. O prodegi manstwj.

Man manstwj swé ani djl geho pod ztrátau téhož, co prodal, bez powolenj lennjho pána prodati nesmj. Zřegmě psáno w obnoweném zřjzenj zemském od r. 1627, F. LX.: Gestliby kdo na manstwj bez powolenj králowského co prodal, neb zapsal, to žádné moci nemá mjti, než k čemu geho milost králowská powolenj dáti ráčj, to mocné býti má. Tento přjkaz byl dekretem ode dne 13. červwna 1811 obnowen, ano nálezem dwórské kanceláře od 27. března 1832 nowě uzawřeno, že každý prodeg bez wýminky, i tehdáž, kdy otec synu manstwj prodati chce, králowa powolenj potřebj

*) Až do roku 1811 neywyššj sudj dworský powolenj k zadluženj a ku prodegi manstwj dáwal, teď to G. M. zanecháno.

má. *) Při každé změně mana dle obnow. zřjzenj A 19, E 55 a 58, pak nálezu od 13. června 1811, nowý man českému králi od sudjho dworského, zemskau wládau a pak dworskau kancelářj ohlášen, a spolu wykázáno býti má, zdali lennj schopnost mu nescházj. Po obdrženém powolenj nowý man gest powinen w roce a we dni sudjmu dworskému na mjstě krále přjsahu učiniti, což i o té přjhodě platj, když manstwj poslaupnostj obdržel. Aby se na manstwj žádné dluhy newlaudily, musj trhowá cena w smlauwě wýznačně wykwitowaná býti, a žádné giné dluhy na manstwj zůstati nesmëgj, než které giž na něm byly, a i ty man w dobách a lhůtách sudjm dworským určených zaprawiti powinen gest. Při prodegi manstwj karlsteinských držjw co se osoby kupce týče, powolenj od králowny, co se wšak prodege manstwa týká, powolenj krále třeba. Při poslaupnosti wšak gest powolenj krále dostatečno. Dworský nález ode 13. června 1811. Při prodegi starých manstwj žádá se i přiwolenj agnátů ku prodegi. Nález dworský ode 20. máge 1803.

§. 34. O kšaftu, čili poslednj wůli mana.

Poslednj wůle mana bez powolenj lennjho pána toliko z ohledu na geho spupné gměnj platj, z ohledu manstwj gen tenkráte mocná gest, když powolenj krále, a při karlsteinských manstwjch powolenj králowny k tomu cjli obdržel. Toto powolenj gest milost zwláštnj, když který man ge žádá, bez dědice zákony manskými určeného stoge, a tak geho statek by lennjmu pánu

---

*) I longobardské zákony prodeg a zadluženj manstwj zapowjdagj, II feud. 52 a 55: Nulli liceat feudum totum vel partem aliquam vendere vel pignorare vel quocunque modo distrahere seu alienare sine permissione illius domini, ad quem feudum pertinere dignoscitur.

aumrtjm, kteréž mezi hlawnj práwa lennjho panstwj náležj, připadnul. Při starých manstwjch potřebné gest přiwolenj dědiců zákonných.

§. 35. O poslaupnosti w manstwj.

Poslaupnost záležj buď w zákonu, buď we smlauwách lennjch pánem potwrzených. Obyčegně gen synowé a wnukowé při manstwjch po meči, při manstwjch po přeslici i dcery i wnučky následugj w nedostatku mužského pohlawj. Kdo w lennj smlauwě obsažen nenj, nemá žádného práwa k poslaupnosti. Komu lennj pán powolenj k dobytj léna gakéhokoliw u p. šlechtici na manstwj robotnj, nebo nešlechtici na rytjrské dá, toho děti ge i dědictwjm dobudau, ač sami sebau takowých manstwj mjti nesměli, protože w prwopočátečnjm dědu neb otci udělenjm powolenj gegich schopnost ku poslaupnosti obsažena gest. Při spolném podánj manstwa (Mitbelehnung), když u p. dwěma manstwj uděleno, umřeli geden djl bez dědiců zákonnjch, následuge druhý djl, tak že gest pak držitelem celého manstwj, a wšak gen tenkráte, když tato wěc tak určena byla.

§. 36. O laučenj manstwj od spupného gměnj.

Kdykoliw české manstwj lennjmu pánu připadne, gakož i ku prospěchu gednánj při pozůstalostech, gměnj manské od spupného odděleno býti musj, což se stáwá kommissary od zemského práwa, a od neywyššjho sudstwj manského wyslanými, gichž powinnost gest, o to pečowati, aby od manstwj nic wzato nebylo, což manského gest. Předešlá separacj, inwentáře a popsánj manstwj a geho djlů slaužj za základ práce této. Wůbec při rozepři o gměnj, zdali manské neb spupné gest, to domněnj předčj, že spupné gest, a lennj wlastnost wždy

teprw dokázána býti musj. Kdyby se widělo, že man swé manstwj zhoršil, musj škoda wyšetřena a z pozůstalosti spupného gměnj nahrazena býti; a takowau náhradu lennj pán, a každý, kdo tjm trpj, žádati smj.

§. 37. O poručnjcjch.

W Čechách nezletilým manům se dáwá k. zemským práwem poručnjk, a pokud matka na žiwě, spoluporučnjk, který ale schopnost manskau mjti musj. Ta záležj w tom, žeby od neywyššjho sudjho i gakožto man králi předložen býti mohl. Při rytjrských manstwjch toliko šlechtě, při robotnjch gen nešlechtě auřad tento udělen býti smj. Poručnjka powinnost gest až do zletilosti manstwj tak wěrně sprawowati, gakoby sám manem byl. Má tedy powinnosti wšecky mana na sobě, a do duše nezletilého mana i přjsahu manskau učiniti gest zawázán. Zwláštnj zřetel, aby manstwj we swé podstatě zůstala, a se neztenčowala, má mjti:

§. 38. O dohljženj na manstwj a střeženj gich.

1) Každý man sám. Geť k tomu zawázán přjsahau w obnoweném zřjzenj zemském F. LIX. a sice, kdyby zwěděl, že se na manstwjch něgaká škoda stáwá, aneb že manstwj gaká promlčená gsau, toho pro žádnau wěc nezatagiti, než w tom se we wšem wěrně a práwě ku králi i ku koruně české, tak gakž na wěrného mana přislušj, zachowati, a toho ginák nečiniti ani pro přjzeň, ani pro nepřjzeň, ani pro kterau ginau wěc.

2) Neywyššj sudj dworský, o gehožto powinnostech giž §. 26. mluweno, a wšickni auřednjci lennj.

3) Králowský prokurator. Powinnost geho djlem we fiskalnj instrukcj od r. 1783, djlem w nálezu dworském od 13. června 1811 obsažena gest a wztahuge se buď na zastáwánj, a na střeženj len

pozůstalých, buď na wyhledánj a vindikacj ztracených a odcizených manstwj před král. zemskými práwy w Praze.

§. 39. O moci kr. zemských práw na many a manstwj.

Sporowé wůbec, týkagjcj se bezprostředně manstwj českých, náležegj k rozsauzenj král. českým zemským práwům. Každý králowský český man, ať k šlechtě patřj nebo ne, pokud na swém manstwj gest bytem, negen co se geho osoby týká, než i w důležitostech práwnjch swé manželky a dětj práwomocnosti král. zemských práw, i we wěcech spornjch i w pozůstalostech i w sirotčjm gednánj podroben gest. Když wšak man na manstwj nebydlj, gen w rozepřjch manstwj se týkagjcjch zemským práwům, w ostatnjch spořjch i nespořjch, pakli k stawu šlechtickému nenáležj, mjstnjmu saudu gest poddán. Při spořjch týkagjcjch se král. českých manstwj a tjm král. prokuratorem zastaupených, kdy rozsauzeny býti magj, wždy k rozwážewj a rozhodnutj politický representant přjtomen býti musj. Kdy wšak toliko manowé mezi sebau nebo proti ginému pře wedau týkagjcj se požjwánj práwa gakého na manstwj, zawázána gsau kr. zemská práwa, král. prokuratora o mjněnj we wěci této se optati, dle nálezu od 9. máge a 23. zářj 1785. Pozůstalosti manské gako giné od zemských práw wygednáwány a stegným daněm podrobeny býti magj, dle nálezu od 1. unora 1793, genom lhůta z daně dědičné až na šest let prodlaužena gest, ostatně zde patent od 15. řjgna 1810 zachowati dlužno.

§. 40. O wyzdwiženj auwazku manského.

Manstwj zhasne:

1) Felonij, čili zrušenjm wěrnosti lennj, t. g. činem aneb nečinem, který zákony manskými pod ztrátau manstwa aneb djlu téhož zapowězen gest.

2) Zahynutjm wěci w léno uděleně a
3) Spogenjm wrchnj wlastnosti s wlastnostj požitečnau.

§. 41. O felonii.

Felonie, čili zrušenj wěrnosti manské, se dwogjm způsobem dopustiti lze:
1) buď zrušenjm zaumyslným wěrnosti manské, aneb
2) každým činem, aneb opominutjm, které za sebau trest felonie táhne.

Z toho wyplýwá, že man z felonie winen gest každým činem, njmž lennjmu pánu na těle, na žiwotě, na cti aneb na gměnj uškodj, aneb každým opominutjm, když lennjho pána z nebezpečenstwj wyswoboditi mohl, toho wšak zaumyslně neučinil, aneb když powinnosti, na něž buďto lennjmi zákony aneb listem manským uwázán gest, a gichžto newyplněnj trest felonie za sebau táhne, newykoná w čase určitém. Skutky felonie wypočteny gsau w longobardském práwu, na které se odwoláwáme, přidagjce gen, že §§. 52—60 trestnjch práw od r. 1803 tjm samým trest felonie za sebau táhnau, že lennj pán českých manů král český gest. O felonii při českých manstwjch, totiž když man swůg byt po 10 let zemské wládě neoznámj, mluweno giž §. 9. na konci.

Že i lennj pán se felonie dopustiti může, wyplýwá z podstaty manstwj, an zde wěrnost obapolná mjsto má. Poněwadž wšak lennj pán wždy wrchnostj gest, man wšak wždy podrobený, záležj felonie lennjho pána toliko w odepřené ochraně a w patrně zlém užjwánj moci swé čili panstwj lennjho.

Trest felonie gest ztráta manstwj, potřebj ale k tomu práwnjho rozsudku, který král. prokurator při zemských práwech dobyti musj, podage zde žalobu proti manu, a teprw když za práwo se uzná, že felonii spácháno, a tjm že manstwj propadeno, man geho zbawen býti smj.

§. 42. O zahynutj manstwj.

Gakýmkoliw způsobem manstwj pogde, i hned auwazek lennj rozwázán gest, neboť powinnost a práwo manské toliko na manstwj samém wězj. Musj wšak celé manstwj pogjti; neb když gen djl zrušen, gen, co se týká toho djlu, powinnost manská rozwázána, a služebnost zmenšena gest.

§. 43. O spogenj wrchnj wlastnosti s požitečnau.

Spogenj toto se dwogjm způsobem státi může:

I. když lennj pán wlastnost požitečnau a

II. když man wrchnj wlastnost manstwj dobude, čjmž auwazek lennj přestane, gak giž nahoře řečeno.

I. Spogenj wrchnj wlastnosti manstwj s požitečnau w osobě lennjho pána se státi může:

1) Když man bez dědiců zákonných umře, aneb když obdržew powolenj k ustanowenj dědice, w poslednj wůli žádného neustanowj.

2) Když čas, pro který manstwj podáno, wypršj.

3) Když se man felonie dopustj, o čemž giž w §. 40 mluweno, a

4) když man lennjmu pánu manstwj wrátj (refutatione et resignatione) buď zdarma, aneb náhradau lennjho pána.

Kdykoliw české manstwj proto neywyššjmu pánu připadnauti má, že man zákonných dědiců nezůstawil, zawázán gest král. prokurator, gakožto zástupce práw lennjho pána u zemských práw, o prohlášenj manstwj co odumřelého, totiž o wydánj wýpisu žádati, aby každý, kdožby se gaké a sice lepšj práwo než lennj pán na toto manstwj mjti domnjwal, w roce a šesti nedělých toho u zemských práw dokázal, sice že každý oslyšen, a manstwj lennjmu pánu propadnuto býti má. Když w tom čase žádný w této wěci proti král. pro-

kuratorowi žalobu nezanese, na geho žádost prohlášené manstwj za odumřelé zemská práwa uznati magj. Když se wšak tjm časem kdo přihlásj a král. prokurator práwo hlásjcjho se neuzná, gako při giných rozepřjch gednati a konečně rozsudkem za práwo uznáno býti musj, zdali manstwj za odumřelé se pokládá, čili půwodu manstwj náležj. Uznánj to do desk dworských wtěleno býti má, a pak stane na wůli lennjho pána, zdali manstwj to ginému uděliti, čili sobě gakožto spupný statek zanechati, slowem s njm co wlastnjk sobě počjnati obljbj.

II. Spogenj požitečné wlastnosti s wrchnj w osobě mana swé mjsto má:

1) Felonij lennjho pána, kterýžto skutek gest u nás cosi neslýchaného; zwláště ale a wůbec
2) Když lennj pán manstwj auwazku lennjho buď zdarma, aneb proti náhradě zprostj, čjmž manský statek se stane statkem spupným (allodium).

W předešlýchioletjch manské statky často za spupné uznáwány býwaly, a ze starých reystřjků w registratůře lennj chowaných se takowých statků na tisjce nacházj, které s powolenjm krále z desk dworských wymazány a do desk zemských wloženy byly. Nález dworský od 8. červwna 1789 přikázal sice, aby manstwj odumřelá w spupné statky přewrácena byla, wšak ani s gediným se tak nedělo, ano dworský nález ode 29. máge 1816 zakazuge při wšech manstwjch rušenj záwazku lennjho. Náhrada za sproštěnj auwazku tohoto se dála buďto penězy u. p. u nás desátým djlem ceny manstwj, aneb ustanowenau určitau ročnj činžj, gakož se w Bawořjch stalo. Teď se wšak, gak giž řečeno, manstwj w spupné statky neměnj, alebrž po aumrtj se udělugj osobám o krále a wlast zwláště zaslaužilým.

